

شناخت پتانسیل های توسعه گردشگری سلامت اصفهان با رویکرد طبیعت درمانی (راهکارها)

مهسا رضائی

دانشجوی کارشناسی ارشد جهانگردی ، دانشگاه هنر اصفهان، دانشکده پژوهش های هنر و کارآفرینی

چکیده

طبیعت درمانی یعنی برخورداری از خواص درمانی و بهبود برخی بیماری ها با استفاده از منابع طبیعی در انواع اکوسیستم ها. طبیعت درمانی یک سفر درمانی محسوب می شود، اما نه به مقصد بیمارستان و مراکز درمانی، بلکه به مقصد دامان طبیعت. گردشگر سلامت نیز کسی است که برای استفاده از خدمات پزشکی و درمانی و یا استفاده از منابع درمانی طبیعی و سکوت و آرامش به دیگر کشورها سفر می کند و این سفرها باعث بهبود و افزایش سلامت فرد و خانواده می شود. گردشگری سلامت به عنوان یک صنعت ارزآور و استراتژیک نقش بسیار مهمی در توسعه اجتماعی، اقتصادی و حتی سیاسی کشورها دارد. امروزه گردشگری درمانی با توجه به ظرفیت های اکوتوریسم و طبیعت درمانی کشورها بیش از گذشته مورد توجه گردشگران و بیماران داخلی و خارجی قرار گرفته است. با توجه به قرابت های فرهنگی و مذهبی و هزینه های پایین درمان در ایران نسبت به کشورهای دیگر و قدمت و قدرت پزشکی ایران از قدیم تاکنون، در صورت اجرای برنامه های استراتژیک ملی بازاریابی دقیق و مدیریت هدفمند فناوری های نوین می توان به سهم خواهی کشور از بازار جهانی تجارت خدمات درمانی امیدوار بود. استان اصفهان به دلیل داشتن موقعیت جغرافیایی بسیار ممتاز، برخورداری از تنوع اقلیمی و انواع اکوسیستم های طبیعی و داشتن پزشکان حاذق دارای فرصت بسیار بزرگی جهت جذب گردشگران سلامت می باشد. مطالعه علمی، شناسایی و معرفی جاذبه های اکوتوریسم و طبیعت درمانی استان اصفهان در کنار ارائه خدمات تخصصی درمانی می تواند استان اصفهان را به یکی از قطب های گردشگری درمانی و طبیعت درمانی ایران معرفی کند. این تحقیق با هدف بررسی ظرفیت های طبیعت درمانی استان اصفهان و نقش آن در توسعه گردشگری سلامت به روش مروری صورت پذیرفت. نتایج پژوهش نشان می دهد که معرفی بین المللی ظرفیت های طبیعت درمانی استان اصفهان باعث توسعه صنعت گردشگری سلامت ایران در بازار رقابت آمیز منطقه می شود.

واژگان کلیدی: گردشگری سلامت، طبیعت درمانی، اکوتوریسم، استان اصفهان، بیماران خارجی.

مقدمه

کشور ایران از جمله استان اصفهان دارای قابلیت های فراوانی برای توسعه گردشگری و به ویژه گردشگری سلامت است، گردشگران خارجی اغلب با هدف آشنایی با فرهنگ و تمدن ایرانی و اسلامی، زیارت اماکن مذهبی، دیدار از جاذبه های طبیعی - فرهنگی - تاریخی - تجاری و درمانی و پزشکی به ایران و استان اصفهان سفر می کنند. توسعه گردشگری سلامت به این دلیل اهمیت دارد که موجب تنوع و گسترش مقاصد گردشگری و آمایش سرزمین می شود و با استفاده از مزایا و امکانات طبیعی مانند چشمه های آبگرم، غارهای نمکی، لجن های ساحلی، جنگل های بکر و سایر اکوسیستم های طبیعی هم جاذبه ها و امکانات متفاوت و جذابی برای تفریح و سلامت گردشگران و بیماران خارجی ایجاد می شود و هم ارزآوری حاصله به توسعه همه جانبه کشور و استان اصفهان کمک می کند.

گردشگری سلامت و توریسم درمانی

اگرچه بر اساس گفته سازمان بهداشت جهانی تعریف واحد برای گردشگری سلامت وجود ندارد ولی می توان آن را به عنوان مسافرت گسترده افراد از محل اقامت خود برای سلامتی تعریف نمود که عوامل مختلف جمعیتی، اقتصادی و سبک زندگی بر این نوع گردشگری تاثیر گذار است (Altes, ۲۰۰۴). گردشگری سلامت شامل افراد و گروه هایی هستند که برای استفاده از تغییر آب و هوا (با هدف پزشکی و درمانی) استفاده از آب های معدنی، گذراندن دوران نقاهت، معالجه و نظایر آن اقدام به مسافرت می کنند (رضوانی، ۱۳۷۷: ۲۲۵).

گردشگری سلامت آن نوع از جهانگردی است که با فعالیت های بهداشتی و درمانی مرتبط می شود و مورد توجه جهانگردانی قرار دارد که به خواص درمانی منابع طبیعی توجه دارند، مانند چشمه های آب گرم، گیاهان دارویی، سواحل لجنی و گل های درمانی (زاهدی، ۱۳۸۲: ۶). گردشگری سلامت موضوع جالبی است اگر چه مناسبت بیشتری دارد که از آن با عنوان "سفر سلامت" نام ببریم. بر اساس تعریف سازمان جهانی گردشگری یکی از اهدافی که می تواند گردشگر را برانگیزاند تا عزم سفر نماید، مسافرت به منظور سلامتی است. مسافرت به دهکده های سلامت و مناطق دارای چشمه های آب معدنی و آب گرم (اسپاها) برای رهایی از تنش های زندگی روزمره و تجدید قوا بدون مداخله و نظارت پزشکی و در مواردی که گردشگر، بیماری جسمی مشخصی نداشته باشد را گردشگری سلامت گویند.

گردشگری سلامت نوعی از گردشگری است که به منظور حفظ، بهبود و حصول مجدد سلامت جسمی و ذهنی فرد به مدتی بیش از ۲۴ ساعت و کمتر از یک سال صورت می گیرد. عواملی همچون تغییر در ارزش های مصرف کنندگان، تغییرات سبک زندگی، مسن تر شدن جمعیت، اقتضائات سیستم خدمات بهداشتی را می توان عوامل اصلی ظهور گردشگری سلامت دانست. مجموعه این عوامل موجب گردیده اند تا گردشگری سلامت در حال حاضر در زمره روبه رشد ترین انواع گردشگری محسوب شود.

گردشگری تندرستی: مسافرت به دهکده های سلامت و مناطق دارای چشمه های آب معدنی و آب گرم، برای رهایی از تنش های زندگی روزمره و تجدید قوا بدون مداخله و نظارت پزشکی و در مواردی که گردشگر بیماری جسمی مشخصی نداشته باشد، گردشگری تندرستی گویند.

گردشگری درمانی: مسافرت به منظور استفاده از منابع درمانی طبیعی (آب های معدنی، نمک، لجن و غیره) جهت درمان برخی بیماری ها با گذراندن دوران نقاهت تحت نظارت و مداخله پزشکی را گردشگری درمانی گویند.

گردشگری پزشکی: مسافرت به منظور درمان بیماری های جسمی یا انجام نوعی از عمل های جراحی تحت نظارت پزشکان در بیمارستان ها و مراکز درمانی را گردشگری پزشکی گویند. در این نوع از گردشگری سلامت، بیمار ممکن است پس از درمان و معالجه، نیازمند استفاده از فضا ها و خدمات گردشگری درمانی (مانند چشمه های آب معدنی) باشد (رشیدی و همکاران، ۱۳۹۱).

با توجه به تعاریف متعدد به طور خلاصه گردشگری درمانی عبارت است از مسافرت برای درمان با استفاده از برخی عناصر طبیعی همراه با تفریح و بهبود بعضی از اختلالات جسمی مانند بیماری های پوستی، مفصلی و تنفسی یا به منظور استراحت و تجدید قوا با منابع درمانی طبیعی مانند چشمه ها و آب های گرم و ویژه درمان، دریاچه های نمک، شن های رادیواکتیو و... به مدت دوتا چهار هفته، بیماران بسته به نوع اختلال ممکن است تحت مراقبت پزشکی کامل یا جزئی قرار گیرند (شالباغیان، ۱۳۹۴:۳۹).

با توجه به اهمیت گردشگری سلامت در توسعه همه جانبه استان اصفهان و ظرفیت های فراوان آن در طبیعت درمانی، مطالعات متعددی در چارچوب های مختلف صورت گرفته که به تعدادی از آنها اشاره می کنیم:

عربشاهی کریزی و آریان فر (۱۳۹۰) قابلیت های گردشگری ایران را مورد بررسی قرار داده و بیان می دارند که با توجه به قابلیت ها و پتانسیل های موجود، در جهت توسعه گردشگری در ایران باید توجه جدی و بنیادی تری به گردشگری سلامت ایجاد شود.

خوارزمی و همکاران (۱۳۹۵) عوامل موثر بر ارتقای گردشگری سلامت را مورد مطالعه قرار داده و نتیجه را اینگونه اعلام می کنند که ارائه خدمات اسکان و اقامت گردشگری از معیارهای مهم برای انتخاب مقصد گردشگری سلامت است.

الخاص پور و همکاران (۱۳۹۵) ضرورت احداث دهکده های سلامت در ایران به منظور ترویج گردشگری درمانی را مورد مطالعه قرار داده و بیان می دارند که گردشگری درمانی در عصر حاضر صنعتی رو به رشد است و با توجه به گسترش مشکلات عصر مدرن، وجود فضاهایی که امکان توسعه گردشگری درمانی را فراهم آورد احساس می شود.

گردشگری درمانی اهمیت اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و حتی سیاسی دارد که خلاصه آن در جدول (۱) مشاهده می شود:

جدول ۱: اهمیت گردشگری درمانی از نظر اقتصادی، اجتماعی، پزشکی

کارکرد اقتصادی گردشگری درمانی از مهم‌ترین پیامدهای آن برای جامعه میزبان است. اصولاً صنعت گردشگری سبب نقل و انتقال سرمایه از مبدا به مقصد سفر در گردشگری داخلی و خارجی می‌شود و این پول اگر از خارج کشور به جامعه‌ای تزریق درمانی از نظر شود، به دلیل ضریب تکاثری بالا می‌تواند تأثیر بسزایی در ارزآوری و توسعه بهینه صادرات واقعی آن جامعه داشته باشد. گردشگری درمانی به درآمدزایی، اشتغال‌زایی، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و رونق اقتصادی در بخش‌های گوناگون منجر خواهد شد.	اهمیت گردشگری درمانی از نظر اقتصادی
ورود گردشگری متقاضی درمان می‌تواند موجب تعامل اجتماعی بیشتر، افزایش اشتغال و بکارگیری نیروهای متخصص و حرفه‌ای جامعه محلی و مشارکت بیشتر آنها شود. این امر حرفه‌آموزی و کسب تخصص در زمینه‌های مرتبط با درمان و سلامت را برای افراد آن جامعه جذاب کرده، در نتیجه تمایل به تحصیل و تعامل اجتماعی افزایش می‌یابد و آثار مفید آن بر پیشرفت جامعه مترتب خواهد شد.	اهمیت گردشگری درمانی از نظر اجتماعی
همراه با ورود گردشگران جویای سلامت، امور مربوط به بهداشت و درمان آن منطقه برای متخصصان و سرمایه‌گذاران جذاب خواهد شد که این امر موجب افزایش مراکز درمانی می‌شود و تأثیر بسزایی بر سلامت افراد آن جامعه و بهبود استانداردهای زندگی آنها خواهد داشت. جذب سرمایه تحقیقاتی برای کشف پتانسیل‌های درمانی در طبیعت منطقه نیز موجب افزایش امکانات بهداشتی پزشکی و درمان‌های جایگزین در جامعه محلی و در نتیجه کاهش فقر و بهبود رفاه اجتماعی و استفاده از دارو و اعمال جراحی خواهد شد.	اهمیت گردشگری درمانی از نظر پزشکی

منبع: شالبافیان، ۳۹: ۱۳۹۴).

طبیعت و اکوتوریسم استان اصفهان

غناي ميراث طبيعي و گرانقدری اکوسیستم های طبیعی خدادادی در فلات ایران بر کسی پوشیده نیست و واقعیت این است که ایران جهانی می باشد در یک مرز قراردادی، جهانی که اقلیم های گوناگون را در چهار گوشه خود جای داده است.

سرزمین ایران با داشتن موقعیت جغرافیایی خاص و نیز بهره‌مندی از مواهب طبیعی گوناگون و متنوع از موقعیت بسیار ممتازی در زمینه جغرافیای طبیعی و تنوع اکولوژیکی برخوردار است و می توان از همین قابلیت های کم نظیر طبیعی در افزایش جذب گردشگران سلامت و توسعه طبیعت درمانی کشور استفاده کرد.

موقعیت خاص جغرافیایی و مجموعه عوامل اقلیمی سبب پیدایش طیف وسیعی از انواع اکوسیستم ها در این سرزمین شده است، جلوه های طبیعی در ایران چنان متنوع است که عناصری از اروپا، آسیا و آفریقا را در دل خود جای داده است و این تنوع را باید معلول موقعیت مرکزی ایران دانست که در بین کشورهای مدیترانه ای در غرب و جلگه سند در شرق از یک طرف و نیز توده اوراسیا در شمال و بیابان های عربستان در جنوب از طرف دیگر واقع شده است و قابلیت ها و ویژگی های طبیعی این سرزمین را دوچندان کرده است.

مجموعه ای گسترده از منابع پراکنده، ثبت نشده و در بسیاری از موارد رو به قهقرا داشته های طبیعت و اکوتوریسم ایران را شکل می دهد. این داشته ها طیف متنوعی از چشم اندازهای جغرافیایی، آثار و ذخایر طبیعی را شامل می شود.

بررسی جغرافیایی طبیعی ایران و نیز امکان سنجی هر کدام از جاذبه های طبیعت گردی قابل سرمایه گذاری و توسعه در استان های ایران از جمله استان اصفهان بیانگر این است که اکوتوریسم و اکوسیستم های طبیعی ایران دارای یک منبع اقتصادی کم نظیر جهت رشد و توسعه صنایع گردشگری و گردشگری سلامت است و قرار داشتن ایران در شمار پنج کشور نخست بهره مند از بیشترین تنوع اقلیمی در جهان به معنای آن است که در ایران زمینه برای سرمایه گذاری دراز مدت در حوزه های مختلف گردشگری و طبیعت درمانی فراهم است.

در سال های اخیر با توجه به گرایش شهروندان و بیماران اکثر کشورها به افزایش سلامت عمومی خود از طریق توسل به انواع فعالیت های طبیعت محور، اکوتوریسم و طبیعت درمانی رشد فزاینده ای در سطح جهان پیدا کرده است.

مناطق مهم از جمله استان اصفهان که توانسته اند با برنامه ریزی های ملی به حوزه های اکوتوریسم خود رشد و توسعه ببخشند، علاوه بر افزایش سطح بهداشت و سلامت جامعه با جذب گردشگران و بیماران داخلی و خارجی سودهای هنگفت مالی نصیب بخش های دولتی و خصوصی خود کرده اند و استان اصفهان به دلیل برخورداری از ظرفیت های خدادادی فراوان در زمینه های مختلف طبیعت گردی و طبیعت درمانی از فرصت بسیار ویژه ای جهت توسعه صنعت گردشگری و گردشگری سلامت برخوردار است.

اکوتوریسم امروزه از یک پدیده مبتنی بر گذران وقت تفریحی و ساده در محیط‌های طبیعی به یک حوزه علمی گسترده و جذاب تبدیل شده است، انواع و اقسام فعالیت‌های ورزش‌های آبی خاکی، فعالیت‌های مردم‌نهاد، خدمات درمانی طبیعت‌محور و فعالیت‌های آموزشی باعث گسترش چتر اکوتوریسم بر تمام پهنای جغرافیایی استان اصفهان شده است و آن را از فعالیت‌های تفریحی ساده به یکی از مهم‌ترین زیرمجموعه‌های صنعت گردشگری تبدیل کرده است.

جهت معرفی دقیق و کاربردی حوزه‌ها و زیرمجموعه‌های متنوع و فراوان اکوتوریسم، طبیعت‌درمانی و گردشگری درمانی استان اصفهان جدول (۲) تدوین و ارائه گردیده است.

جدول ۲: جاذبه‌های اکوتوریسم و طبیعت‌درمانی و گردشگری درمانی استان اصفهان

آموزش و تحقیقات	خدمات اجتماعی	شکار و صید	دامنه نوردی	مردم‌شناسی	ورزش‌های زمستانی	ورزش‌های آبی و ساحلی	کویرپیمایی	کوهنوردی حرفه‌ای و آماتور	طبیعت‌درمانی
	عکس در طبیعت	ماهیگیری	اقامت در مناطق ییلاقی	گردشگری عشایر و کوچ	اسکی	شنا و شیرجه	پیمایش کویر	کوه‌پیمایی	آب‌درمانی
تور گیاهان دارویی و معطر	پاکسازی طبیعت	پرندنگری	پیاده‌روی سبک با کوله پشتی	گردشگری روستایی	برف‌نوردی	قایق‌سواری	شترسواری	غارنوردی	کویردرمانی
تربیت راهنمایان طبیعت‌گردی	کاشت بذر گیاهان دارویی	شکار مجاز فصلی	اقامتگاه‌های بومگردی	گردشگری موسیقی اقوام	لژسواری	جت‌اسکی	تور صحرا با ماشین و موتور	دره‌پیمایی	جنگل‌درمانی

آموزش جوامع محلی	کاشت درختان جنگلی	تماشا ی حیات وحش	تماشای چشم اندازهای طبیعی اطراف مناطق شهری	گردشگری آداب و رسوم نواحی		غواصی	اسکی روی شن	یخ نوردی	لجن درمانی
پروژه های تحقیقات محیط زیست	رهاسازی حیوانات اسیر			دامنه نوردی		اسکی روی آب	نجوم و رصد ستارگان	سنگ نوردی	نمک درمانی
						ایروبیک آبی		صخره نوردی	دریا درمانی
						موج سواری		کوه نوردی با اسکی	مزرعه سلام ت
						پاراسیلین گ		دوی کوهستا ن	یوگا در طبیعت
								دوچرخه کوهستا ن	

ظرفیت های طبیعت درمانی

سفر درمانی به مراکز دارای منابع و خدمات درمانی طبیعی تحت نظر پزشک را گردشگری طبیعت درمانی می گویند. این منابع و خدمات طبیعی شامل چشمه های آب گرم، دریاچه نمک، آفتاب درخشان، لجن طبی، ماساژ طبی، حمام گیاهی و همچنین محیط زیست زیبا، پاک و آرام به منظور بهبود بیماران پوستی، تنفسی، روماتولوژی، عضلانی و یا گذراندن دوران نقاهت بعد از درمان و عمل های جراحی صورت می گیرد (Chou et al, 2012)

طبیعت درمانی یعنی برخورداری از خواص درمانی و بهبود برخی بیماری ها با استفاده از منابع طبیعی در انواع اکوسیستم ها، طبیعت درمانی یک سفر درمانی محسوب می شود، اما نه به مقصد بیمارستان و مراکز درمانی، بلکه به مقصد دامن طبیعت (رضائی، ۱۴۰۰). این درمان بر این استوار است که بدن قدرت خود درمانی دارد. چنانچه بدن در محیط و شرایط سالمی قرار گیرد، قادر خواهد بود تا حد زیادی خود را درمان کرده و از شرایط بیماری ها نجات یابد. در طبیعت درمانی، روش ها و توصیه های زیادی برای ایجاد محیطی سالم وجود دارد تا بدن بتواند خود را درمان کند. بیماری تنها به عنوان یک عامل ناشناخته مطلوب تلقی نمی شود که پزشک تنها از طریق عوامل خارجی قادر به رفع آن باشد، بلکه در هر بیماری، بدن می کوشد تا تعادل و توازن از دست رفته انرژی های درونی خود را باز یابد و یکی از درمان هایی که می تواند با کمک داروهای پزشکی (پلاسبو) و اصلاح شیوه زندگی، این تعادل را به بدن بازگرداند، طبیعت درمانی است (نوری حکمت و دیگران، ۱۳۹۳).

در طبیعت درمانی تمام وجود انسان اصلاح می شود که شامل ناهنجاری در خوردن و آشامیدن، تنفس و دفع، به کار گیری از بدن به شکل های مناسب، انقباضات عضلات، بدشکلی های ستون فقرات، مفاصل سفت شده، افسردگی ها، اضطراب ها، اسکیزوفرنی و وسواس است. در واقع در این روش کل زندگی و وجود شخص مورد بازسازی قرار می گیرد (Shaw & Williams, 2004)

با بیان اصطلاحات مرتبط با طبیعت در کسری از ثانیه انواع محیط های طبیعی و اکوسیستم های موجود در کره زمین به ذهن هر فرد خطور می کند ولی در باب طبیعت درمانی آن دسته از اکوسیستم هایی بیشتر مد نظر و موثر می باشند که خواص سلامت بخش آنها به صورت علمی و دقیق مشخص و ثابت شده باشد و در حوزه جغرافیایی استان اصفهان و دامنه پژوهش حاضر، چندین اکوسیستم اصلی در استان اصفهان مورد بررسی قرار گرفت و اهمیت مجموعه اصلی طبیعت درمانی استان اصفهان آب درمانی، جنگل درمانی، کویر درمانی، آب درمانی، نمک درمانی و لجن درمانی در جهت افزایش جذب بیماران خارجی و توسعه گردشگری سلامت استان اصفهان به بحث و بررسی گذاشته می شود (رضائی و هاشمی، ۱۴۰۰).

اکوسیستم جنگل و ظرفیت های جنگل درمانی استان اصفهان شامل برخورداری از چند منطقه جنگلی در نقاط مختلف استان اصفهان می باشد که همین تنوع و پراکندگی طبیعی باعث شده است که فضای سبز و پوشش گیاهی درمانی به عنوان مهم ترین ظرفیت طبیعت درمانی استان اصفهان مورد توجه گردشگران و بیماران قرار گیرد.

موقعیت جغرافیایی خاص استان اصفهان ، وجود حداقل سیصد روز آفتابی و برخورداری از شرایط بیابانی و کویری در بیش از نیمی از مساحت استان اصفهان به همراه داشتن پنجاه منطقه کویری در جای جای این سرزمین، نشان از فرصت و پتانسیل فوق العاده کشور در حوزه کویر درمانی می باشد.

قرار گرفتن زاینده رود ، دسترسی به سواحل بکر و کم نظیر مکران و حاشیه کاسپین به ظرفیت ها و پتانسیل های رودخانه ای و آبشار و چشمه در حوزه ساحل درمانی اشاره می کند. آب درمانی در استان اصفهان علاوه بر دریاها مرهون وجود صدها چشمه آب گرم و آب معدنی است. وجود دریاچه های نمک فراوان و غارهای نمکی کم نظیر در استان اصفهان و برخورداری از پراکندگی جغرافیایی گسترده آنها در استان اصفهان به اهمیت حوزه نمک درمانی اشاره می کند.

اکوتوریسم و اکوسیستم های طبیعی استان اصفهان دارای یک منبع اقتصادی کم نظیر جهت رشد و توسعه صنایع گردشگری و گردشگری سلامت است و قرار داشتن استان اصفهان در شمار پنج منطقه نخست بهره مند از بیشترین تنوع اقلیمی در ایران به معنای آن است که در استان اصفهان زمینه برای سرمایه گذاری دراز مدت در حوزه های مختلف گردشگری سلامت و طبیعت درمانی فراهم است.

بحث و نتیجه گیری

مطالعه و بررسی سایر پژوهش های انجام شده در حوزه های طبیعت گردی، طبیعت درمانی و گردشگری سلامت بر اهمیت و رابطه تنگاتنگ این حوزه ها بر یکدیگر دلالت می کند و بیش از پیش این نکته را آشکار می کند که توجه به ظرفیت های اکوتوریسم و طبیعت درمانی استان اصفهان بر توسعه صنعت گردشگری سلامت کشور تاثیر مستقیم دارد.

داشتن انواع اقلیم های آب و هوایی گوناگون چهارفصل در کنار برخورداری از بهترین پزشکان و کادر درمانی متخصص و نیز تفاوت قیمت های بسیار مناسب هزینه های درمان برای بیماران خارجی از جمله نقاط تمایز استان اصفهان در بازار رقابت آمیز گردشگری سلامت می باشد.

بررسی میدانی اکوسیستم های طبیعی استان اصفهان در حوزه های اکوتوریسم و طبیعت درمانی کشور، مطالعه سایر پژوهش های موردی در حوزه های طبیعت درمانی در سایر استان ها و نتایج حاصل از جذب و درمان گردشگران سلامت از کشورهای خاورمیانه همه به این نکته اشاره دارند که طبیعت درمانی یکی از حلقه های مغفول اما بسیار کلیدی و طلایی توسعه گردشگری سلامت استان اصفهان می باشد که لزوم بررسی های میدانی و پژوهش های علمی بیشتری را به متولیان دولتی و فعالان گردشگری سلامت یادآور می شود.

پیشنهادهای

- در پایان جهت توسعه گردشگری سلامت استان اصفهان بر پایه طبیعت گردی و طبیعت درمانی، برنامه ها و راهکارهای زیر پیشنهاد می گردد:
- همکاری مشترک و بین دستگاهی ادارات میراث فرهنگی و علوم پزشکی استان اصفهان مستعد در زمینه طبیعت درمانی.
- پروژه های تحقیقاتی مشترک بین مراکز دانشگاهی، مراکز درمانی و مجموعه های ارائه دهنده خدمات طبیعت گردی و طبیعت درمانی.
- ارائه گسترده تر خدمات گردشگری اسپا در مناطق مختلف استان اصفهان و تاسیس استخرها و مراکز آب درمانی ارائه کننده خدمات درمانی و سلامت.
- تاسیس اقامتگاه های بوم گردی سلامت محور و دهکده های سلامت در مجاورت سایت های طبیعت درمانی.
- صادرات محصولات طبی، بهداشتی و آرایشی بر پایه لجن های طبی استان اصفهان.
- تولید محتواهای جذاب طبیعت درمانی جهت تبلیغات بین المللی گسترده گردشگری سلامت استان اصفهان
- ارائه مقالات معرفی کننده پتانسیل های طبیعت درمانی استان اصفهان در کنفرانس ها و همایش های علمی بین المللی و گسترش برنامه های پژوهشی و علمی در حوزه های مختلف طبیعت گردی، طبیعت درمانی و طب ایرانی در استان اصفهان بر پایه ارائه خدمات به گردشگران خارجی.
- استفاده از ظرفیت های فم تور ها و دیجیتال مارکتینگ در شبکه های اجتماعی پرطرفدار.
- استفاده از ظرفیت های بین المللی شبکه های تلویزیونی ایران در معرفی پتانسیل های طبیعت درمانی و گردشگری سلامت استان اصفهان.
- همکاری های مشترک مراکز درمانی و مجموعه های ارائه دهنده خدمات طبیعت درمانی جهت افزایش جذابیت پکیج های گردشگری سلامت بیماران خارجی.

منابع

- [۱] [رضائی، امیر علی، ۱۴۰۰، طبیعت درمانی و گردشگری سلامت ایران، انتشارات اساتید دانشگاه، ص ۲۱]
- [۲] [رضائی، امیر علی، ۱۴۰۰، مدیریت کسب و کار در گردشگری سلامت، انتشارات اساتید دانشگاه، ص ۸۹]
- [۳] [رضوانی، علی اصغر، ۱۳۹۹، جغرافیا و صنعت توریسم، انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ سوم، تهران، ۲۲۵ ص]
- [۴] [رضائی، امیر علی، هاشمی، فاطمه السادات، ۱۴۰۰، توسعه گردشگری سلامت ایران با رویکرد اکوتوریسم و طبیعت درمانی ایران، کنفرانس ملی مدیریت گردشگری و خدمات سلامت بین الملل.
- [۵] [رشیدی، معصومه، رامشت، محمد حسین، خوشحال دستجردی، جواد، ۱۳۹۱، گردشگری سلامت در ایران (با تاکید بر رتبه بندی خواه درمانی چشمه های منتخب استان اردبیل)، مجله سلامت و بهداشت اردبیل، دوره سوم، شماره اول، صفحات ۴۹-۵۷.
- [۶] [زاهدی، شمس السادات، ۱۳۸۲، تحلیلی بر انواع توریسم و ارتباط آن ها با یکدیگر، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، سال اول، شماره ۱، ص ۶]
- [۷] [شالباغیان، علی اصغر، ۱۳۹۹، گردشگری سلامت در رویکردی جامع، تهران، انتشارات مهکامه، چاپ اول، ص ۳۹]
- [۸] [عربشاهی کریزی، احمد، آریان فر، مرتضی، ۱۳۹۰، گردشگری سلامت و قابلیت های گردشگری پزشکی- درمانی در ایران، فصلنامه فضای گردشگری، ص ۱۳۳.
- [۹] [نوری حکمت، سمیه، جباری، علی رضا. و مردانی، رجا، (۱۳۹۳) آمادگی بیمارستان ها برای ورود به صنعت گردشگری پزشکی: شهر اصفهان. مدیریت اطلاعات سلامت، شماره ۳۸، ص ۵۱۴-۵۰۶.

[13] Chou, Shih Yung, and Kiser, Angelina. & Rodriguez, Erlinda . (2012). An Expectation Confirmation Perspective of Medical Tourism. Journal of Service Science Research, 299-328.

[14] Shaw, Gareth. and Williams, Allan M. (2004). Tourism and Tourism Space, London: SAGE Publications.

اولین کنفرانس بین‌المللی صنعت گردشگری
فناوری اطلاعات، میراث فرهنگی و مطالعات میان‌رشته‌ای

**The First International Conference on Tourism Industry,
Information Technology, Cultural Heritage and Interdisciplinary Studies**

<https://ictici.ir>
info@ictici.ir

March 17, 2026-GEORGIA

۲۶ اسفند ماه ۱۴۰۴ – گرجستان